

Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

Кафедра права Європейського Союзу

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПРАВО МІЖНАРОДНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ»**

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський) рівень

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність – 293 «Міжнародне право»

Освітня програма/спеціалізація – «Міжнародне право»

Статус дисципліни – вибіркова

Рік набору – 2017

Харків – 2020

Робоча програма навчальної дисципліни «Право міжнародної відповідальності» для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти галузі знань 29 «Міжнародні відносини» спеціальності 293 «Міжнародне право» спеціалізації «Міжнародне право» міжнародно-правового факультету. Харків: Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2020. 21 с.

Розробник

Щокін Юрій Вадимович – доцент кафедри права Європейського Союзу, доктор юридичних наук, доцент

Гарант освітньої програми

Комарова Тетяна В'ячеславівна – доцентка кафедри права Європейського Союзу, докторка юридичних наук, доцентка

Затверджено на засіданні кафедри міжнародного права
(протокол № 3 від 7 листопада 2017 р.)

Зміни та доповнення затверджено на засіданні кафедри
Права Європейського Союзу
(протокол № 1 від 1 вересня 2020 р.)

Завідувач кафедри

Яковюк Іван Васильович

Зміст

1. Опис навчальної дисципліни.....	4
2. Очікувані результати навчання.....	5
3. Програма навчальної дисципліни.....	7
4. Обсяг і структура навчальної дисципліни.....	11
5. Теми лекційних і практичних занять.....	12
5.1. Теми лекційних занять.....	12
5.2. Теми практичних занять.....	13
6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання	14
7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни.....	17

1. Опис навчальної дисципліни

Робоча програма навчальної дисципліни «Право міжнародних організацій» розроблена відповідно до освітньо-професійної програми «Міжнародне право» підготовки бакалаврів спеціальності 293 «Міжнародне право» галузі знань 29 «Міжнародні відносини».

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, рівень освіти	Дидактична структура навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів - 5	Галузь знань – 29 «Міжнародні відносини» Спеціальність – 293 «Міжнародне право» Спеціалізація – «Міжнародне право» Рівень освіти – перший (бакалаврський)	Вибіркова	Вибіркова
Модулів – 3		Рік підготовки:	Рік підготовки:
Загальна кількість годин - 150		5-8 семестр	5-8 семестр
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2-4, самостійної роботи студента - 6-8.		Лекції	Лекції
		32 год.	4 год.
		Практичні заняття	Практичні заняття
		32 год.	8 год.
		Самостійна робота	Самостійна робота
	86 год.	138 год.	
	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит	Види контролю: поточний контроль; підсумковий контроль знань іспит	

Мета навчальної дисципліни – формування цілісної системи професійних знань, умінь, навичок та інших компетентностей здобувачів вищої освіти в специфічному сегменті юридичної практики – притягнення держав, міжнародних організацій та інших суб'єктів міжнародного права до міжнародно-правової відповідальності.

Завдання:

- отримання інформації щодо основних напрямів розвитку теорії та практики права міжнародної відповідальності, результатів діяльності Комісії міжнародного права ООН щодо кодифікації та прогресивного розвитку міжнародно-правового регулювання відносин щодо притягнення до відповідальності держав, міжнародних міжурядових організацій та повстанських рухів;

- здобуття навичок правильного аналізу міжнародних відносин, які свідчать про наявність міжнародних правопорушень;
- здобуття навичок застосування чинних джерел міжнародного права для обґрунтування юридичних підстав міжнародно-правової відповідальності;
- здобуття навичок підготовки документів з метою закликання потерпілою державою держави-правопорушника до міжнародно-правової відповідальності;
- отримання інформації щодо правильного визначення підстав міжнародно-правової відповідальності держав і міжнародних міждержавних організацій, форм відшкодування збитків, завданих їх правомірною діяльністю (абсолютна відповідальність).

Пререквізити: «Теорія міжнародного права», «Історія міжнародного права», «Міжнародне публічне право» «Міжнародне приватне право».

Кореквізити: «Право міжнародних організацій», «Основи геополітики».

Постреквізити: «Міжнародне кримінальне право», «Право розв'язання міжнародних спорів».

Мова навчання – українська.

2. Очікувані результати навчання

У результаті засвоєння навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен демонструвати такі результати навчання:

РН 1. Демонструвати знання й розуміння сучасних правових доктрин, категорій і принципів права міжнародної відповідальності.

РН 2. Аналізувати вплив історичних подій на майбутнє права міжнародної відповідальності.

РН 3. Визначати сутність та структуру системи права міжнародної відповідальності, його зв'язки з національними правовими системами держав – учасників відповідних правовідносин.

РН 4. Характеризувати критерії розмежування міжнародно-правової відповідальності за міжнародні правопорушення і діяння, що не є міжнародними правопорушеннями.

РН 5. Демонструвати розуміння особливостей теорії об'єктивної відповідальності, що закладена Комісією міжнародного права ООН у проекти про відповідальність держав 2001 р. і відповідальність міжнародних організацій 2011 р.

РН 6. Визначати правовий статус та особливості притягнення до міжнародної кримінальної відповідальності фізичних осіб.

РН 7. Аналізувати підстави міжнародно-правової відповідальності держав, міжнародних міждержавних організацій та повстанських рухів.

РН 8. Надавати правову оцінку стану міжнародних правовідносин України з державами і міжнародними міждержавними організаціями, що порушують відповідні міжнародні зобов'язання.

РН 9. Надавати консультації щодо можливості застосування проектів

статетей про відповідальність держав 2001 р. і міжнародних організацій 2011 р. у правозастосовчій практиці України.

РН10. Визначати засоби розв'язання спорів для притягнення до міжнародно-правової відповідальності.

Навчальна дисципліна забезпечує формування студентами загальних і спеціальних компетентностей та набуття результатів навчання, визначених освітньо-професійною програмою «Міжнародне право», а саме:

Загальних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання в професійній діяльності у стандартних та нестандартних ситуаціях.

ЗК 6. Навички збору і аналізу інформації з національних і міжнародних джерел.

ЗК 7. Навички використання інформаційних технологій і баз даних.

ЗК 15. Здатність реалізовувати функції у предметно-практичній діяльності

Спеціальних компетентностей:

СК 2. Здатність критично осмислювати основні теорії, принципи і поняття у процесі застосування міжнародного права.

СК 4. Знання історії міжнародного права, еволюції основних інститутів та галузей міжнародного права від Стародавнього світу до сучасності.

СК 6. Здатність визначати поняття суб'єкта міжнародного права, а також особливості міжнародної правосуб'єктності окремих категорій суб'єктів міжнародного права.

СК 8. Здатність тлумачити міжнародно-правові звичаї, міжнародні договори, односторонні міжнародно-правові акти держав, резолюції міжнародних міжурядових організацій та міжнародних міжурядових конференцій.

СК 9. Здатність виявляти проблеми і працювати в основних сферах взаємодії міжнародного і національного права.

СК 10. Знання механізму застосування інституту міжнародно-правової відповідальності.

СК 11. Здатність сприяти здійсненню ідеї міжнародного правосуддя у міжнародно-правовому співтоваристві держав.

СК 12. Знання міжнародних судових органів як мирних засобів вирішення міжнародних спорів.

СК 23. Здатність надавати юридичні висновки й консультації з питань міжнародного права, розробляти міжнародно-правову позицію в інтересах держави.

Програмних результатів навчання:

ПРН 2. Демонструвати знання і розуміння еволюції міжнародного права.

ПРН 4. Демонструвати знання джерел міжнародного права як результату процесу міжнародної правотворчості.

ПРН 6. Здійснювати аналіз законодавства України на відповідність нормам міжнародного права.

ПРН 9. Демонструвати знання загальносистемного інституту міжнародно-правової відповідальності.

ПРН 20. Здійснювати контроль за реалізацією юридичних рішень, застосовувати визначені юридичні процедури конт-ролю.

ПРН 21. Визначати межі правосуб'єктності юридичних і фізичних осіб, об'єднань, громадських організацій у конкретних правовідносинах.

ПРН 22. Володіти навичками правового оформлення суб'єктивних прав, юридичних фактів, проекти заяв, скарг та інших документів правового характеру.

ПРН 23. Демонструвати здатність до праці в міжнародно-правовому контексті.

3. Програма навчальної дисципліни

Модуль 1. Основи права міжнародної відповідальності

Тема 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності

Розвиток права міжнародно-правової відповідальності в Прадавньому світі (Давня Месопотамія, Давній Китай, Давній Єгипет, Давня Греція), Середні століття і в класичному міжнародному праві.

Формування й особливості сучасного права міжнародно-правової відповідальності. Остаточне відмовлення від війни як засобу вирішення міжнародних спорів. Кодифікація та прогресивний розвиток права міжнародної відповідальності в рамках ООН. Формування міжнародних універсальних, регіональних і спеціалізованих органів вирішення міжнародних спорів та міжнародних кримінальних трибуналів.

Поняття, цілі й значення міжнародно-правової відповідальності.

Співвідношення права міжнародної відповідальності й міжнародного кримінального права.

Принципи міжнародно-правової відповідальності: обов'язок кожного суб'єкта міжнародного права нести відповідальність за свою поведінку у разі невиконання своїх міжнародних обов'язків; кваліфікація діяння суб'єкта міжнародного права як міжнародного правопорушення тільки на підставі чинного міжнародного права, її незалежність від норм внутрішнього законодавства будь-якої держави; повне відшкодування шкоди; право на примушення у межах чинного міжнародного права (самооборону, контрзасоби); співробітництво держав з метою недопущення порушень імперативних норм міжнародного права, а також усунення наслідків порушення таких норм.

Джерела міжнародно-правової відповідальності. Роль міжнародно-правових звичаїв у закріпленні принципів права міжнародно-правової відповідальності.

Загальна характеристика суб'єктів міжнародно-правової відповідальності.

Держава як суб'єкт міжнародно-правової відповідальності.

Нації (народи), що виборюють свою незалежність (національно-визвольні рухи, повстанські рухи) як суб'єкти міжнародно-правової відповідальності.

Міжнародні міжурядові організації (ММУО) як суб'єкти міжнародно-правової відповідальності.

Фізичні особи як суб'єкти міжнародно-правової відповідальності.

Проблеми притягнення до міжнародно-правової відповідальності юридичних осіб, транснаціональних корпорацій, міжнародних неурядових організацій.

Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності

Особливості теоретичного обґрунтування притягнення до міжнародно-правової відповідальності. Концепція «об'єктивної відповідальності», що закладена у проект статей про відповідальність держав 2001 р. Її відображення у практиці Міжнародного суду ООН (справа *United States Diplomatic and Consular Staff in Tehran (USA v. Iran, 1980)*).

Юридичні підстави міжнародно-правової відповідальності. Момент юридичної дійсності міжнародно-правового зобов'язання. Момент порушення міжнародно-правового зобов'язання.

Фактичні підстави міжнародно-правової відповідальності. Справи Міжнародного суду ООН: *Corfu Channel (U.K. v. Albania, 1949)*, *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. USA, 1986)*). Справа Арбітражного трибуналу під егідою ООН *Rainbow Warrior (New Zealand v. France, 1990 г.)*.

Тема 3. Міжнародні правопорушення

Класифікація міжнародних правопорушень. Питання щодо розділення міжнародних правопорушень на міжнародні злочини і міжнародні делікти (ординарні міжнародні правопорушення).

Міжнародно-правова відповідальність за серйозні порушення зобов'язань, що випливають із імперативних норм міжнародного права. Особливості її закріплення в проекті статей про відповідальність держав 2001 р. (ст. 40 і 41).

Міжнародно-правовий злочин агресії.

Міжнародно-правовий злочин геноциду.

Міжнародно-правовий злочин апартеїду.

Міжнародно-правовий злочин колоніалізму.

Міжнародно-правовий злочин расової дискримінації.

Військові злочини.

Міжнародні делікти (ординарні або прості міжнародні правопорушення).

Відмежування міжнародних правопорушень від суміжних діянь.

Недружні акти. Злочини міжнародного характеру. Особливості відмежування злочинів міжнародного характеру від міжнародних злочинів.

Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання притягнення до міжнародно-правової відповідальності

Тема 4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності

Загальні умови звернення держав до обставин, що виключають їхню протиправну поведінку на міжнародній арені. Приклади посилення міжнародних судових і арбітражних органів на обставини, що виключають протиправну поведінку держав (справа Міжнародного суду ООН *Gabčíkovo-Nagymaros Project* (Hungary v. Slovakia, 1997)).

Згода як обставина, що виключає протиправну поведінку держави. Справа держави *Катанга* (1960 – 1963 рр.).

Самооборона як обставина, що виключає протиправну поведінку держави. Відмежування самооборони від прикордонних інцидентів та мір збройної самопомогі. Питання щодо правомірності превентивних засобів. Співвідношення принципу превентивної самооборони (справа *пароплаву «Кароліна»* 1837 г.) і основних принципів сучасного міжнародного права.

Контрзаходи як обставина, що виключає протиправну поведінку держави. Співвідношення контрзаходів з репресаліями і санкціями. Поняття реторсій.

Форс-мажор як обставина, що виключає протиправну поведінку держави.

Стихійне лихо (рос. «бедствие») як обставина, що виключає протиправну поведінку держави. Закріплення умови визначення стихійного лиха у сучасному міжнародному морському праві.

Стан необхідності як обставина, що виключає протиправну поведінку держави. Справа Міжнародного суду ООН *Fisheries Jurisdiction* (Spain v. Canada, 1998).

Наслідки посилення на обставини, що виключають протиправність. Питання щодо відшкодування шкоди при цих обставинах.

Тема 5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння

Форми відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння. Питання щодо обґрунтованості класифікації видів міжнародно-правової відповідальності на політичну і матеріальну, що була застосованою в радянській і пострадянській доктрині міжнародного права. Об'єктивний і

суб'єктивний підходи встановлення розміру шкоди, спричиненої у разі міжнародного правопорушення.

Реституція як форма відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння. Концепції реституції у сучасному міжнародному праві.

Компенсація як форма відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння. Принципи визначення розміру компенсації. Особливості визначення розміру компенсації у випадках заподіяння шкоди природному середовищу.

Сатисфакція як форма відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння. Способи сатисфакції. Ординарні сатисфакції. Надзвичайні сатисфакції.

Проценти як форма відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння. Прості проценти. Складні проценти. Справа Міжнародного трибуналу з морського права щодо *танкера «Сайга»* (1997 р.).

Посилення (рос. «усугубление») шкоди. Рішення Міжнародного суду ООН у справі *LaGrand Case (Germany v. United States of America, 2001)*.

Тема 6. Імплементация міжнародно-правової відповідальності

Покликання держави або групи держав до відповідальності.

Повідомлення про вимоги потерпілою державою. Зміст та форма вимог. Припустимість вимог.

Втрата права покликання держави або групи держав до відповідальності.

Множинність потерпілих та відповідаючих держав.

Покликання до відповідальності державою, що не є безпосередньо потерпілою у наслідку міжнародного правопорушення.

Модуль 3. Особливі випадки та процедури притягнення до міжнародно-правової відповідальності

Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом

Поняття міжнародної відповідальності за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом (об'єктивна відповідальність). Принципи об'єктивної відповідальності, що закріплені у міжнародній судовій та арбітражній практиці (справа Міжнародного арбітражу *Trail Smelter* (США проти Канади, 1938 р.); справа Міжнародного суду ООН *Corfu Channel (United Kingdom v. Albania, 1949)*).

Джерела об'єктивної відповідальності в міжнародному праві. Діяльність Комісії міжнародного права ООН щодо проекту статей щодо попередження транскордонної шкоди від небезпечних видів діяльності 2001 р. і проекту преамбули і проектів принципів про розподілення збитків у випадку транскордонної шкоди, спричиненої у наслідку небезпечних видів діяльності 2006р.

Обов'язки держав по попередженню заподіяння шкоди у зв'язку з небезпечними видами діяльності. Абсолютний і відносний підходи щодо зобов'язань держав по попередженню шкоди у зв'язку з небезпечними видами діяльності.

Фактичні підстави об'єктивної відповідальності в міжнароднім праві. Презумпція непричетності держави до шкоди, зоподіяної у зв'язку з небезпечними видами діяльності.

Обсяг (межі) об'єктивної відповідальності. Загальні підходи до встановлення оперативної і адекватної компенсації за проектами принципів про розподілення збитків у випадку транскордонної шкоди, спричиненої у наслідку небезпечних видів діяльності 2006 р.

Тема 8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій

Специфіка та юридичні підстави відповідальності міжнародних міжурядових організацій. Кодифікація й прогресивний розвиток міжнародно-правового регулювання міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій. Діяльність Комісії міжнародного права ООН щодо питання про міжнародно-правову відповідальність міжнародних міжурядових організацій.

Фактичні підстави міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій.

Юридичні підстави міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій.

Відшкодування шкоди, заподіяної міжнародно-протиправним діянням міжнародних міжурядових організацій. Форми відшкодування шкоди (реституція, компенсація, сатисфакція, проценти).

Об'єктивна (абсолютна) відповідальність міжнародних міжурядових організацій.

Тема 9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів

Принцип мирного врегулювання міжнародних спорів. Закріплення цього принципу у міжнародному договірному та звичаєвому праві і в резолюціях міжнародних міжурядових організацій.

Поняття й класифікація мирних способів урегулювання міжнародних спорів. Перелік способів мирного вирішення міжнародних спорів за Статутом ООН.

Дипломатичні (політичні) способи врегулювання міжнародних спорів.

Правові (судові) способи врегулювання міжнародних спорів.

4. Обсяг і структура навчальної дисципліни

	Обсяг у годинах
--	-----------------

Тема навчальної дисципліни	Денна форма				Заочна форма			
	Усього	У тому числі			Усього	У тому числі		
		Л	ПЗ	СРС		Л	ПЗ	СРС
Модуль 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності								
Тема 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності	16	4	4	8	16	2	2	12
Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності	16	2	2	12	16		2	14
Тема 3. Міжнародні правопорушення	18	4	4	10	18			18
<i>Разом</i>	<i>50</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>50</i>	<i>2</i>	<i>4</i>	<i>44</i>
Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання притягнення до міжнародно-правової відповідальності								
Тема 4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	18	4	4	10	18	2	2	14
Тема 5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	16	4	4	8	16			16
Тема 6. Імплементация міжнародно-правової відповідальності	16	4	4	8	16			16
<i>Разом</i>	<i>50</i>	<i>12</i>	<i>12</i>	<i>26</i>	<i>50</i>	<i>2</i>	<i>2</i>	<i>46</i>
Модуль 3. Особливі випадки та процедури притягнення до міжнародно-правової відповідальності								
Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	18	4	4	10	18			18
Тема 8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	16	4	4	8	16		2	14
Тема 9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	16	2	2	12	16			16
<i>Разом</i>	<i>50</i>	<i>10</i>	<i>10</i>	<i>30</i>	<i>50</i>		<i>2</i>	<i>48</i>
Усього годин / кредитів ECTS	150 / 3	32	32	86	150 / 3	4	8	138

5. Теми лекційних і практичних занять

5.1. Теми лекційних занять

		Обсяг у годинах
--	--	-----------------

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності			
Тема 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності	1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності	4	2
Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності	2. Підстави міжнародно-правової відповідальності міжурядових організаціях	2	
Тема 3. Міжнародні правопорушення	3. Міжнародні правопорушення	4	
Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання притягнення до міжнародно-правової відповідальності			
Тема 4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	4	2
Тема 5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	4	
Тема 6. Імплементация міжнародно-правової відповідальності	6. Імплементация міжнародно-правової відповідальності	4	
Модуль 3. Регіональні міжнародні міжурядові організації			
Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	4	
Тема 8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	4	
Тема 9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	2	
Усього		32	4

5.2. Теми практичних занять

Теми навчальної дисципліни	Теми лекцій	Обсяг у годинах	
		Денна форма	Заочна форма
Модуль 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності			
Тема 1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності	1. Характерні риси сучасного права міжнародно-правової відповідальності	4	2
Тема 2. Підстави міжнародно-правової відповідальності	2. Підстави міжнародно-правової відповідальності міжурядових організаціях	2	2
Тема 3. Міжнародні правопорушення	3. Міжнародні правопорушення	4	
Модуль 2. Міжнародно-правове регулювання притягнення до міжнародно-правової відповідальності			
Тема 4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	4. Обставини, що виключають притягнення до міжнародно-правової відповідальності	4	2
Тема 5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	5. Відшкодування шкоди за міжнародно-протиправне діяння	4	
Тема 6. Імплементация міжнародно-правової відповідальності	6. Імплементация міжнародно-правової відповідальності	4	
Модуль 3. Регіональні міжнародні міжурядові організації			
Тема 7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	7. Міжнародна відповідальність за шкідливі наслідки дій, не заборонених міжнародним правом	4	
Тема 8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	8. Особливості міжнародно-правової відповідальності міжнародних міжурядових організацій	4	2
Тема 9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	9. Загальна характеристика способів мирного врегулювання міжнародних спорів	2	
Усього		32	8

6. Форми педагогічного контролю, засоби та критерії оцінювання результатів навчання

Оцінювання результатів засвоєння навчальної дисципліни «Право міжнародної відповідальності» передбачає проведення поточного та підсумкового контролю і здійснюється на основі накопичувальної бально-рейтингової системи.

Поточний контроль знань студентів включає:

- контроль якості засвоєння студентами програмного матеріалу навчальної дисципліни на практичних заняттях із застосуванням таких засобів: усне, письмове або експрес-опитування, виконання тестових завдань, розв'язання практичних завдань або задач, захист портфоліо практики Міжнародного Суду ООН, захист реферату за ініціативи студента тощо. За результатами практичних занять із кожного з чотирьох модулів розраховується середньоарифметична кількість балів (максимальна оцінка за кожен модуль – 10 балів), що включається до підсумкової оцінки знань.

Протягом семестру студенти виконують завдання для **самостійної роботи** (опрацювання звітів державних органів України щодо міжнародно-правового регулювання відносин з певними державами і міжнародними організаціями; підготовка тез доповідей на науково-практичні конференції та статей; участь у moot-court з міжнародного права; проходження он-лайн курсів з права міжнародних організацій; проведення дослідження (проекту) з вузької проблематики з подальшою його презентацією тощо). Робота є індивідуальною та самостійною, а отже співавторство студентів та інші форми надання допомоги один одному не допускаються. При виконанні самостійної роботи студент зобов'язаний додержуватися правил щодо академічної доброчесності та безпосередньо недопущення плагіату. Максимальна кількість балів за самостійну роботу – 10.

Формою **підсумкового контролю** знань студентів з дисципліни є іспит. Максимальна кількість балів, яку студент може отримати за іспит, становить 60 балів. Іспит складається в усній формі за білетами до іспиту. Мінімальна оцінка результатів поточного контролю та самостійної роботи, за якої студент допускається до іспиту, становить 25 балів.

Розподіл балів між формами організації освітнього процесу і видами контрольних заходів дисципліни «Право міжнародних організацій»:

Поточний контроль			Самостійна робота студентів	Підсумковий контроль	Підсумкова оцінка знань
Практичні заняття				Іспит	
Модуль № 1	Модуль № 2	Модуль № 3			
max 10	max 10	max 10	max 10	max 60	max 100

Критерії оцінювання з дисципліни «Право міжнародних організацій»:

Вид контролю	Кількість балів	Критерії (за кожною з оцінок)
Поточний контроль на практичному занятті (за модуль)	Max 10	Відмінне засвоєння навчального матеріалу з теми, можливі окремі несуттєві недоліки.
	8	Добре засвоєння матеріалу з теми, але є окремі помилки.
	5	Задовільний рівень засвоєння матеріалу, значна кількість помилок.
	3	Мінімальні результати, достатні для отримання позитивної оцінки.
	Min 0	Незадовільний рівень засвоєння матеріалу.
Оцінка самостійної роботи студента	Max 10	Глибоке знання проблем, пов'язаних із темою дослідження, вільне володіння матеріалом, вміння самостійно й творчо мислити, знаходити, узагальнювати, аналізувати матеріал, робити самостійні теоретичні та практичні висновки.
	8	В роботі розкрито основні положення теми, але є деякі неточності у викладанні матеріалу, теоретичні поняття недостатньо підкріплено фактичними даними.
	7	Основні положення теми розкрито, але деякі питання висвітлено неповно. Студент добре володіє матеріалом, але відсутня творчість та самостійність у дослідженні.
	5	Основні теоретичні питання висвітлено поверхнево, немає висновків або висновки не мають самостійного характеру; студент слабо володіє матеріалом.
	4	Основні положення теми висвітлено поверхнево, теоретичні положення не підкріплені фактичним матеріалом; немає висновків; студент слабо володіє матеріалом роботи.
	Min 0	Основні положення теми висвітлено поверхнево, з великою кількістю помилок; немає висновків; студент не володіє матеріалом роботи.
Іспит	Max 60	1. Всебічне, систематичне і глибоке знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, у тому числі орієнтація в основних наукових доктринах та концепціях дисципліни. 2. Засвоєння основної та додаткової літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни та використання отриманих знань у практичній роботі.
	55	1. Повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Засвоєння основної літератури та знайомство з додатковою літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	50	1. Достатньо повне знання матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, за відсутності у

		відповіді суттєвих неточностей. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Здатність до самостійного поповнення знань з дисципліни, розуміння їх значення для практичної роботи.
	45	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Засвоєння основної літератури, рекомендованої кафедрою. 3. Помилки та суттєві неточності у відповіді на іспиті за наявності знань для їх самостійного усунення або за допомогою викладача.
	40	1. Знання основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни, в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої роботи за професією. 2. Ознайомлення з основною літературою, рекомендованою кафедрою. 3. Помилки у відповіді на іспиті за наявності знань для усунення найсуттєвіших помилок за допомогою викладача.
	35	1. Прогалини в знаннях з певних частин основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Наявність помилок у відповіді на іспиті.
	Min 0	1. Відсутність знань значної частини основного матеріалу, передбаченого програмою навчальної дисципліни. 2. Неможливість продовжити навчання або здійснювати професійну діяльність без проходження повторного курсу з цієї дисципліни.

Підсумкова оцінка з навчальної дисципліни «Право міжнародних організацій» виставляється в залікову книжку відповідно до такої шкали:

Оцінка за шкалою ECTS	Визначення	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за 100- бальною шкалою, що використовується в НЮУ
A	Відмінно – відмінне виконання, лише з незначною кількістю помилок	5	90 – 100
B	Дуже добре – вище середнього рівня з кількома помилками	4	80 – 89
C	Добре – у цілому правильна робота з певною кількістю незначних помилок		75 – 79
D	Задовільно – непогано, але зі значною кількістю недоліків	3	70 – 74
E	Достатньо – виконання задовольняє мінімальні критерії		60 – 69
FX	Незадовільно – потрібно попрацювати перед тим, як перескладати	2	35 – 59
F	Незадовільно – необхідна серйозна подальша робота, обов'язковий		0 – 34

7. Інформаційне забезпечення навчальної дисципліни

7.1. Нормативно-правові акти

Основні

Устав Організації Об'єднаних Націй, 1945 г. URL: <https://www.un.org/ru/sections/un-charter/chapter-i/index.html>

Статут Міжнародного Суду ООН, 1945 г. URL: <https://www.icj-cij.org/public/files/statute-of-the-court/statute-of-the-court-ru.pdf>

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 66/100 «Відповідальність міжнародних організацій» від 9 грудня 2011 г. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/66/100>

Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 66/100 «Відповідальність міжнародних організацій» від 9 грудня 2011 г. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/66/100>

Закон України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» 2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text>

7.2. Література

Основна література

1. Відповідальність держав: Глава IV. Ежегодник Комісії міжнародного права 2001. Т. II. Частина друга: Доклад Комісії Генеральної Асамблеї ООН про роботу її п'ятидесяти третьої сесії. ООН, Нью-Йорк, Женева, 2007. С. 20–174.

2. Ежегодник Комісії міжнародного права 2006. Т. II. Частина друга: Доклад Комісії Генеральної Асамблеї ООН про роботу її п'ятидесяти восьмої сесії. A/CN.4/SER.A/2006/Add.1 (Part 2). ООН, Нью-Йорк, Женева, 2014. 289 с.

3. Андрейченко С. С. Концепція атрибуції поведінки державі в міжнародному праві : монографія. Одеса : Фенікс, 2015. 578 с.

4. Василенко В. А. Відповідальність держави за міжнародні правопорушення: монографія. Київ: Вища школа, 1976.

5. Василенко, А. В. Міжнародно-правові санкції: монографія. Київ: Вища школа, 1982.

6. Дейкало Е. А. Міжнародно-правова відповідальність міжурядових організацій: особливості і правова природа. *Актуальні проблеми міжнародного публічного і міжнародного приватного права*: сб. науч. тр. / БГУ. Минск, 2011. Вып. 3. С. 28–40.

7. Забара І. М. Міжнародно-правові відносини відповідальності (теоретичні аспекти). *Юридичний науковий електронний журнал*. 2016. № 5. С. 155–159.
8. Зелінська Н. Международное преступление как основание международной уголовной ответственности индивидов. *Український часопис міжнародного права*. 2003. № 4. С. 93-99.
9. Камышанский М. М. Влияние дела о фабрике в Хожуве (1928 г.) на становление принципа международно-правовой ответственности. *Форум права*. 2015. № 2. С. 83–89.
10. Кроуфорд Дж. Статьи об ответственности государств за международно-противоправные деяния. *United Nations Audiovisual Library of International Law*. 2013. С. 13 с. URL: http://legal.un.org/avl/pdf/ha/rsiwa/rsiwa_r.pdf.
11. Лукашук И. И. Право международной ответственности: монография. Москва: Волтерс Клувер, 2004.
12. Ржевська В. С. Право держави на самооборону і міжнародна безпека: монографія. Київський нац. ун-т ім. Т. Г. Шевченка, Ін-т міжнарод. відносин. Київ: 2005.
13. Сазонова К. Л. Становление отрасли международной ответственности государств в доктрине международного права. *Международное и европейское право*. 2015. № 3. С. 290–296.
14. Crawford J. The ILC's Articles on Responsibility of States for Internationally Wrongful Acts: A Retrospect. *The American Journal of International Law*. 2002. Vol. 96. No. 4. P. 874–890.
15. Rosenstock R. The ILC and State Responsibility. *American Journal of International Law*. October 2002. Vol. 96. No. 4. P. 792-797.

Додаткова література

1. Бойко І. І. Визначення агресії в міжнародному праві. *Вісник академії адвокатури України*. 2010. № 1 (17). С. 178–179.
2. Важна К. А. Концепція кримінальної відповідальності держави: можливість реалізації в сучасному міжнародному праві : монографія. Київ : Ліра-К, 2017. 292 с.
3. Довгань Е. Ф. К вопросу о роли контрмер в применении целевых санкций региональными международными организациями. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: сборник научных трудов*. Вып. 4. 2012. С. 32–46.
4. Дейкало Е. А. Проблемы призвания международных организаций к ответственности и некоторые пути их решения. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: Сб. науч. тр.* Вып. 1 / БГУ. Минск, 2009. С. 51–64.
5. Дейкало Е. А. Поведение *ultra vires* органов или агентов международной организации как основание ее международно-правовой

ответственности. *Актуальные проблемы международного публичного и международного частного права: сборник научных трудов*. Вып. 4. 2012. С. 22–32.

6. Кривенкова М. В. Нематериальная международно-правовая ответственность государств: монография. Москва: Юрлитинформ, 2015.

7. Курдюков Г. И. Применение международно-правовых санкций Советом Безопасности ООН. *Международное право XXI века* / под ред. д.ю.н., проф. В. Г. Буткевича. Киев: Издательский дом «Промени», 2006. С. 168–190.

8. Курдюков Г. И., Кривенкова М. В. Основания международно-правовой ответственности государства: от теории к практике отдельных международных судебных органов. *Журнал российского права*. 2016. № 9. С. 121–129.

9. Савельева Л. В. Проблема объективной ответственности в международном праве: диссертация на соискание ученой степени канд. юрид. наук по спец. 12.00.10 – Международное право. Москва: МГИМО, 1996. 181 с.

10. Скрильник О. О., Слатвицька А. В. Класифікація злочинів у міжнародному праві: теоретико-правовий аспект. *Форум права*. 2011. № 2. С. 839–847.

11. Тарасова Л. Н. Правовые основания использования силы государствами для защиты своих граждан за рубежом. *Современное право*. 2013. № 1. С. 105–109.

12. Чернявський А. Л. Критерії правомірності застосування контрзаходів у міжнародному праві. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2008. № 1 (1). С. 86–91.

13. Чернявський А. Л. Особливості міжнародно-правової відповідальності за забруднення материкових поверхневих вод. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2009. № 1 (2). С. 85–91.

14. Щёкин Ю.В. Основания самообороны международных межправительственных организаций. *Теория і практика правознавства*. Електронне науко-метричне фахове видання НЮУ ім. Я. Мудрого. 2018. Вип. 2 (14). 14 с. URL: <http://tlaw.nlu.edu.ua/article/view/149269/148951> doi: 10.21564/2225-6555.2018.14.149269

15. Щукин А. В. Ответственность государств за международно-противоправные деяния: механизм реализации. Минск: Белорус. наука, 2006.

16. Alland D. Countermeasures of General Interest. *European Journal of International Law*. 2002. Vol. 13, No. 5. P. 1221-1239.

17. Franck T. M. On Proportionality of Countermeasures in International Law. *The American Journal of International Law*. Oct. 2008. Vol. 102, № 4. P. 715–767.

18. Klein P. Responsibility for Serious Breaches of Obligations Deriving from Peremptory Norms of International Law and United Nations Law. *European Journal of International Law*. 2002. Vol. 13, No. 5. P. 1241-1255.

19. Wyler E. From 'State Crime' to Responsibility for 'Serious Breaches of Obligations under Peremptory Norms of General International Law'. *European Journal of International Law*. 2002. Vol. 13, No. 5. P. 1147-1160.

7.3. Інтернет-ресурси

<https://www.un.org> – Організація Об'єднаних Націй
<https://www.icj-cij.org/en/list-of-all-cases> - перелік справ Міжнародного суду ООН
<https://legal.un.org/ilc/publications/yearbooks/> - Щорічники Комісії міжнародного права ООН

7.4. СЕНМК

Стандартизований електронний навчально-методичний комплекс кафедри права Європейського Союзу. URL:

http://library.nlu.edu.ua/index.php?option=com_k2&view=itemlist&task=category&id=623:kafedra-prava-yevropeiskoho-soiuzu&Itemid=151

7.5. Матеріально-технічне забезпечення навчальної дисципліни

Відкритий доступ до он-лайн ресурсів Oxford University Press, до Інформаційно-правових систем ЛІГА:ЗАКОН (Система ГРАНД та Система аналізу судових рішень VERDICTUM).

Доступ можливий у залі правової інформації Навчально-бібліотечного комплексу (вул. Пушкінська 84-А, 3 поверх).